

УДК 314.174(477)
DOI: 10.31732/2663-2209-2024-76-277-286

ЯК ПОВЕРНУТИ УКРАЇНЦІВ УКРАЇНИ: ЕКОНОМІЧНІ, СОЦІАЛЬНІ, ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ

Дмитро Ткач

Доктор політичних наук, професор, проректор, ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ Україна, e-mail: ditkach2017@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0824-8559>

HOW TO RETURN UKRAINIANS TO UKRAINE: ECONOMIC, SOCIAL, PSYCHOLOGICAL AND CULTURAL FACTORS

Dmytro Tkach

Doctor of Political Science, Professor of the Department of International Relations and Journalism, KROK University, Tabirna Street, 30-32, Kyiv, Ukraine, 03113, e-mail: ditkach2017@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6947-2036>

Анотація. Актуальність теми дослідження "Як повернути українців в Україну: економічні, соціальні, психологічні та культурологічні фактори" зумовлена величезними масштабами міграції українців через війну, що розпочалася в 2022 році. За оцінками, близько 6-7,5 мільйонів українців залишили свою країну у пошуках безпеки та кращих умов життя. Повернення цих громадян є критично важливим для відновлення країни після конфлікту, стабілізації демографічної ситуації та відновлення економіки. З огляду на це, дослідження факторів, які впливають на рішення про повернення, набуває особливої важливості.

Метою даного дослідження є виявлення та аналіз ключових економічних, соціологічних, психологічних і культурологічних факторів, що впливають на бажання українців повернутися додому. Методологія включає аналіз результатів соціологічних опитувань серед українців, які перебувають за кордоном, а також вивчення економічних і соціальних умов в Україні. Дослідження охоплює такі аспекти, як безпека в Україні, можливості працевлаштування, доступність житла та рівень соціальної підтримки.

Окремо розглядається положенні українських біженців в Німеччині, Польщі, Чехії, Іспанії, Італії. Таким чином, станом на початок листопада 2024 року становище українських біженців у Європі залишається стабільним, але поступово змінюється. Ці та інші країни, продовжують надавати підтримку у вигляді тимчасового захисту, доступу до ринку праці, освіти та медичних послуг. У більшості країн продовжено дію тимчасового захисту до 2025 року. Однак у деяких країнах відбувається поступове скорочення соціальних виплат та зміни в умовах надання житла.

Отримані наукові результати свідчать про те, що основними чинниками повернення є відчуття безпеки в Україні, можливість знайти стабільну роботу та доступ до житла. Багато респондентів висловили бажання повернутися додому після завершення війни, але їхнє рішення залежить від покращення умов життя в країні. Також важливими є емоційні аспекти: туга за родиною та домом, а також підтримка з боку держави.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому аналізі психологічних і культурологічних факторів, які можуть впливати на повернення. Важливо також розробити рекомендації для державної політики щодо підтримки біженців у процесі реінтеграції та створення сприятливих умов для їхнього повернення. Особливо звернено увагу на створення Міністерства єдності та тих функцій яке воно повинно виконувати для того, що прискорити процес повернення українців на Батьківщину.

Ключові слова: вимушена міграція, повернення українців, економічні фактори, соціологічні аспекти, психологічні чинники, культурологічні особливості, Міністерство єдності.

Abstract. The relevance of the research topic "How to Return Ukrainians to Ukraine: Economic, Social, Psychological, and Cultural Factors" is driven by the massive scale of Ukrainian migration due to the war that began in 2022. It is estimated that approximately 6-7.5 million Ukrainians left their country in search of safety and better living conditions. The return of these citizens is crucial for the country's post-conflict recovery, demographic stabilization, and economic restoration. Given this context, studying the factors that influence decisions about returning becomes particularly important.

The purpose of this study is to identify and analyze key economic, sociological, psychological, and cultural factors affecting Ukrainians' desire to return home. The methodology includes analyzing results from sociological surveys among Ukrainians abroad, as well as studying economic and social conditions in Ukraine. The research covers aspects such as security in Ukraine, employment opportunities, housing availability, and the level of social support.

Special attention is given to the situation of Ukrainian refugees in Germany, Poland, Czech Republic, Spain, and Italy. As of early November 2024, the status of Ukrainian refugees in Europe remains stable but is gradually changing. These and other countries continue to provide support through temporary protection, access to labor

markets, education, and medical services. Most countries have extended temporary protection until 2025. However, some countries are gradually reducing social benefits and changing housing provision conditions.

The obtained scientific results indicate that the main factors for return are the sense of security in Ukraine, the ability to find stable employment, and access to housing. Many respondents expressed a desire to return home after the war ends, but their decision depends on improved living conditions in the country. Emotional aspects are also important: longing for family and home, as well as state support.

Prospects for further research lie in deeper analysis of psychological and cultural factors that may influence return. It is also important to develop recommendations for state policy regarding refugee support during reintegration and creating favorable conditions for their return. Special attention is paid to the creation of the Ministry of Unity and the functions it should perform to accelerate the process of returning Ukrainians to their homeland.

Keywords: forced migration, return of Ukrainians, economic factors, sociological aspects, psychological factors, cultural characteristics, Ministry of Unity.

Постановка проблеми. Проблема масового виїзду українців за кордон, що посилилася внаслідок економічної кризи, війни та соціальних негараздів, є критичною для майбутнього України. Втрата людського капіталу, особливо серед працездатного населення, негативно впливає на економічний розвиток, демографічну ситуацію та культурну ідентичність країни. В умовах зростаючої глобальної мобільності важливо зрозуміти, як заохотити українців повернутися на батьківщину, враховуючи різні фактори, що впливають на їхні рішення. Економічні стимули, соціальна підтримка, психологічний комфорт і культурна інтеграція є визначальними аспектами, які необхідно дослідити для створення ефективних умов повернення.

Відсутність чіткої державної стратегії щодо повернення українців призводить до значних труднощів у збереженні людського ресурсу, що є критично важливим для відновлення економіки та відбудови країни. У статті розглядаються ключові економічні, соціальні, психологічні та культурологічні фактори, що впливають на рішення українців щодо повернення, а також визначаються заходи, здатні підвищити їхню мотивацію до повернення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській науковій літературі тема повернення українців в Україну: економічні, соціальні, психологічні та культурологічні фактори, досліджується досить активно. До авторів таких наукових розвідок варто назвати Ігор Мисловський, Ліна Кіндратюк,

Василина Копитко, Ігор Попов, Тетяна Мазниченко, Дарія Михайлишина, Маргарита Ситник.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення чинників, що впливають на рішення біженців повернутися на батьківщину. У ньому аналізуються економічні можливості, соціальні зв'язки, відчуття безпеки та культурну ідентичність. Результати показують, що емоційні причини, такі як туга за домом, є ключовими мотивами повернення, тоді як економічні труднощі за кордоном мають менший вплив. Дослідження також пропонує рекомендації для державних органів та міжнародних організацій щодо підтримки процесу репатріації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Станом на кінець жовтня 2024 року в країнах Європейського Союзу перебуває близько 4,2 мільйонів українських біженців, які отримали статус тимчасового захисту. Це число зменшилось на 104,63 тисячі осіб у порівнянні з кінцем січня 2024 року, коли за оцінками, за кордоном перебувало близько 4,9 мільйонів українців

На кінець жовтня 2024 року три країни прийняли найбільшу кількість українських біженців серед них були Німеччина, яка прихистила приблизно 1,1 мільйона осіб, Польща - близько 957 тисяч осіб, Чехія - близько 346 тисяч осіб, Іспанія – близько 178 тисяч осіб, Італія – приблизно 158 тисяч осіб, Болгарія – близько 157 тисяч осіб, Нідерланди – близько 4 тисяч осіб отримали тимчасовий захист лише за жовтень 2023 року[1]. Потрібно відмітити те, що Німеччина обігнала Польщу, яка

традиційно була основним місцем перебування для українських біженців.

Згідно з наявними даними, кількість українських біженців у країнах ЄС зменшується, що може свідчити про те, що деякі українці повертаються додому або переїзжають у країни, які не входять в Євроунію. Водночас значна частина біженців активно шукає роботу та адаптується до життя в нових суспільствах. Для прикладу, у ФРН близько 700 тисяч біженців зареєстровані в центрах зайнятості[2].

Таким чином, станом на початок листопада 2024 року Європі залишається значна кількість українських біженців, і їхня ситуація продовжує змінюватися в залежності від умов у країнах перебування та розвитку подій в Україні.

Українцям, які отримали дозвіл на проживання в Німеччині у 2022-2023 роках, автоматично подовжено дію тимчасового захисту до 5 березня 2025 року. Згідно з цим рішенням Федеральної ради, українським біженцям не потрібно подавати заяви на продовження статусу проживання, і це не вимагатиме їхньої особистої зустрічі з імміграційними владами. Усі посвідки на тимчасове проживання згідно з §24 абз. 1 AufenthaltG, які є дійсними станом на 1 лютого 2024 року, будуть автоматично продовжені до 4 березня 2025 року. Міністерка внутрішніх справ ФРН Ненсі Фезер (Nancy Faeser) запевнила, що Німеччина продовжуватиме захищати українців і підтримувати Україну доти, доки триває війна, розв'язана Росією.

"Ті, хто був змушений тікати від кровопролитної війни Путіна, і надалі будуть у безпеці з нами і матимуть доступ до освіти та ринку праці, - наводить її слова пресслужба МВС ФРН. - Ми і надалі захищатимемо життя багатьох людей з України - доки триватиме ця жахлива війна. Ми і надалі будемо тісно стояти на боці України"[3].

За даними Німеччини, понад 1,1 млн осіб, які прибули до країни з України внаслідок російської агресії з лютого 2022 року, отримали статус біженця,

включаючи майже 350 тисяч дітей та молодь до 18 років.

Крім того, з січня 2024 року українці з тимчасовим захистом на рівні з громадянами Німеччини можуть розраховувати на підвищення сум соціальних виплат. Суми щомісячних виплат для отримувачів соціальної допомоги чи Bürgergeld будуть становити:

- 563 євро для самотніх осіб;
- 506 євро для партнерів у сімейних парах;
- 451 євро для дорослих у закладах;
- 471 євро для підлітків 14-17 років;
- 390 євро для дітей 6-13 років;
- 357 євро для дітей до 5 років.

Суми щомісячних виплат на особисте шкільне приладдя також підвищаться і становитимуть:

- 130 євро у першому півріччі;
- 65 євро в другому півріччі.

Шкільне приладдя включає ручки, кольорові олівці, калькулятори, зошити або матеріали для рукоділля. Водночас, українці з 2024 року отримуватимуть право на допомогу Bürgergeld лише після того, як 36 місяців отримуватимуть так звану "урізану" допомогу. Зараз цей термін для українців становить 18 місяців. Урізана допомога, наприклад, для бездітних, означає скорочення виплати на 92 євро. Також для її отримувачів значно зменшено набір безкоштовних медичних послуг.

При цьому якщо після 36 місяців людина все ще проживатиме у безкоштовному житлі та отримуватиме харчування, виплата скоротиться до суми, "яка дійсно необхідна". Якою саме буде ця сума, поки не повідомляють[4].

Станом на початок листопада 2024 року, становище українських біженців у Польщі характеризується такими ключовими аспектами. Польський уряд продовжив дію тимчасового захисту для українських біженців до 30 вересня 2025 року. Це рішення набуло чинності 1 липня 2024 року, забезпечуючи українцям легальне перебування та доступ до ринку праці, освіти та медичних послуг. З 1 липня 2024 року було скасовано деякі

форми фінансової допомоги для українських біженців. Одноразова виплата 300 злотих для новоприбулих біженців. Програма "40+", яка передбачала виплати для домогосподарств, що приймали біженців. Безкоштовне проживання та харчування в колективних центрах для біженців. Водночас збережено доступ до інших соціальних програм, таких як "Сім'я 800+", що передбачає щомісячну виплату на кожну неповнолітню дитину. З 1 липня 2024 року українці зі статусом PESEL UKR можуть оформити спеціальну посвідку на тимчасове проживання терміном на три роки (Karta robytu CUKR). Це надає додаткові гарантії легального перебування та доступу до ринку праці.

Українські біженці активно інтегруються в польський ринок праці. Спрощені процедури працевлаштування та доступ до соціальних послуг сприяють їхній адаптації та економічній самостійності. Згідно з даними Міністерства сім'ї та соціальної політики Польщі, станом на жовтень 2024 року понад 500 тисяч українців офіційно працевлаштовані в країні. Українські діти мають доступ до польської системи освіти, включаючи школи та дитячі садки. Дорослі можуть користуватися послугами системи охорони здоров'я на тих самих умовах, що й громадяни Польщі, що сприяє їхній соціальній інтеграції.

Загалом, Польща продовжує надавати підтримку українським біженцям, адаптуючи програми допомоги відповідно до змінних обставин та потреб як біженців, так і польського суспільства[5].

Станом на початок листопада 2024 року, становище українських біженців у Чехії виглядає наступним чином. Чеський уряд продовжив дію тимчасового захисту для українських біженців до 31 березня 2025 року, що забезпечує легальне перебування та доступ до ринку праці, освіти та медичних послуг. З 1 вересня 2024 року термін безкоштовного проживання у державному гуманітарному

житлі скорочено до 90 днів. Після цього біженці повинні або залишити екстрене житло, або перейти на стандартні умови оренди з оплатою. Це стосується всіх категорій осіб із тимчасовим захистом. У червні 2024 року Чехія запустила пілотну програму, яка діятиме до листопада 2024 року, спрямовану на підтримку українців, які бажають добровільно повернутися додому. Програма передбачає оплату квитків на автобус для 400 осіб та організацію медичного транспорту для 30 пацієнтів.

Українські біженці активно інтегруються в чеський ринок праці, користуючись спрощеними процедурами працевлаштування та доступом до соціальних послуг. Це сприяє їхній економічній самостійності та соціальній адаптації. Українські діти мають доступ до чеської системи освіти, включаючи школи та дитячі садки. Дорослі можуть користуватися послугами системи охорони здоров'я на тих самих умовах, що й громадяни Чехії, що сприяє їхній соціальній інтеграції.

Загалом, Чехія продовжує надавати підтримку українським біженцям, адаптуючи програми допомоги відповідно до змінних обставин та потреб як біженців, так і чеського суспільства[6].

Станом на початок листопада 2024 року, ситуація українських біженців в Іспанії має кілька ключових характеристик. Іспанія продовжила дію тимчасового захисту для українських біженців до березня 2025 року, що забезпечує легальне перебування, доступ до ринку праці, освіти та медичних послуг. У 2024 році Іспанія припинила виплати у розмірі 400 євро для українських біженців, які діяли раніше. Проте біженці можуть отримати допомогу через програми інтеграції, що передбачають забезпечення житлом, харчуванням та іншими базовими потребами протягом 18 місяців. Українські біженці мають можливість отримати безкоштовне житло через державні програми або благодійні організації. Також існують варіанти

оренди житла на пільгових умовах. Українці з тимчасовим захистом мають право працювати в Іспанії без додаткових дозволів. Доступні програми професійної підготовки та мовні курси для полегшення інтеграції на ринку праці. Діти українських біженців мають доступ до безкоштовної освіти в державних школах Іспанії. Також існують програми підтримки для студентів, які бажають продовжити навчання у вищих навчальних закладах. Загалом, Іспанія продовжує надавати підтримку українським біженцям, адаптуючи програми допомоги відповідно до змінних обставин та потреб як біженців, так і іспанського суспільства[7].

Станом на початок листопада 2024 року, становище українських біженців в Італії виглядає наступним чином. Італійський уряд продовжив дію тимчасових дозволів на проживання для українських біженців до 31 грудня 2024 року. Це рішення було ухвалено наприкінці грудня 2023 року та набуло чинності з 1 січня 2024 року. Закон також передбачає можливість перетворення посвідок на проживання для тимчасового захисту на дозволи з метою роботи.

У 2024 році соціальний пакет для українських біженців в Італії не змінився. Він покриває всі потреби кожного члена сім'ї, включаючи житло, харчування, доступ до систем охорони здоров'я та освіти. Доступні різні варіанти житла, включаючи надання приміщення приватними особами. Українські біженці мають право працевлаштуватися в Італії. Протягом періоду тимчасового захисту кандидати отримують усю необхідну гуманітарну та соціальну допомогу, включаючи житло, харчування, доступ до систем охорони здоров'я та освіти. Діти українських біженців мають доступ до італійської системи освіти, включаючи школи та дитячі садки. Дорослі можуть користуватися послугами системи охорони здоров'я на тих самих умовах, що й громадяни Італії, що сприяє їхній соціальній інтеграції. Загалом, Італія продовжує надавати підтримку

українським біженцям, забезпечуючи їх необхідними ресурсами для інтеграції та адаптації в італійському суспільстві[8].

Таким чином, станом на початок листопада 2024 року становище українських біженців у Європі залишається стабільним, але поступово змінюється. Країни, як-от Німеччина, Польща, Чехія, Іспанія та Італія, продовжують надавати підтримку у вигляді тимчасового захисту, доступу до ринку праці, освіти та медичних послуг. У більшості країн продовжено дію тимчасового захисту до 2025 року. Однак у деяких країнах відбувається поступове скорочення соціальних виплат та зміни в умовах надання житла. Українські біженці активно інтегруються на ринки праці, що сприяє їхній адаптації в нових країнах.

Після війни додому можуть не повернутися 3 мільйони українців. Що буде з економікою?

Від неповернення такої кількості біженців економіка України може втрачати 3,9-6,3% від довоєнного ВВП щорічно. Погіршиться і демографічна ситуація. Рівень народжуваності в Україні і до великої війни був низький, еміграція перевищувала імміграцію, що спричиняло старіння та зменшення кількості населення.

На жаль, через війну ця ситуація лише погіршилася. Якщо дивитися лише на втрати населення від міграції, за кордон виїхали переважно жінки середнього віку та діти. Неповорнення цих груп означатиме, що в майбутньому населення України зменшиться, а тенденція старіння населення збережеться та посилиться.

В грудні 2023 року – січні 2024 року дослідницька агенція Info Sapiens на замовлення Центр економічної стратегії (ЦЕС) провела соціопитування 1 тис українців, які перебувають за кордоном (крім тих, хто перебуває в Росії чи Білорусі). Метою цього дослідження було ставлення українських біженців до повернення додому після війни.

Результати опитування не дуже оптимістичні: дедалі менше українців хочуть повертатися додому і дедалі

більше з них асимілюються у країні – проживання[9].

Більшість біженців з країни – жінки: 65% серед опитаних. Якщо у листопаді 2022 року частка чоловіків складала лише 17% тоді як у травні 2023 року вона склала 35%. У той же час серед біженців менша стала кількість дітей. З 51% в травні 2023 року до 38%.

На рішення українців залишити свої домівки вплинули кілька груп чинників, серед яких можна виокремити кілька ключових мотивів. Перш за все – це питання безпеки: згідно опитувань біженців, 76% з них назвали причиною еміграції загрозу життю, 72% – загрозу окупації місця проживання державо-агресором. Приблизно 60% респондентів вказали, що вони залишили країну після втрати роботи через військові дії в Україні. Відсутність достатніх соціальних гарантій, медичних послуг та освіти для дітей стала ще однією причиною, чому багато сімей шукали кращого життя за кордоном. Відповідно, для ухвалення рішення про повернення повинні бути вирішені саме ці проблеми. Гарантія безпеки в Україні включає не лише припинення військових дій та стабільний мир, але й забезпечення належної гуманітарної ситуації в регіонах, які постраждали від війни. У сфері економіки біженці стурбовані не лише питаннями зайнятості, але й загальним станом економіки, що враховує інфляцію, зарплати та можливості для ведення бізнесу. Соціальні умови, включаючи доступ до медичних послуг, освіти та житла, є важливими чинниками, що впливають на повернення[10].

Враховуючи вищенаведене можна запропонувати поділити українських біженців на чотири умовні групи. Першу із них визначимо як групу називають «традиційні біженці» (25% від усіх) – це переважно жінки середнього віку з дітьми, які зараз оселилися в Польщі. Вони не надто адаптовані до життя за кордоном, майже половина з них ніколи не виїжджала з України до великої війни. Переважно ці люди жили у центрі та на

заході України, а також на Одещині і потерпали від ракетних ударів. Тож основною причиною для їхнього виїзду було саме побоювання за власну безпеку.

Друга група біженців з України, які виїхали не лише через бойові дії, але й для працевлаштування називається квазітрудовами мігрантами. Ця категорія охоплює приблизно 29% від усіх українських біженців. Вони є найбільш адаптованими до життя за кордоном, оскільки близько четверті із них вже мали досвід роботи за межами України. Ця група менш залежна від зовнішніх факторів, таких як бойові дії або політика держави, у порівнянні з іншими категоріями біженців[11].

Третя група, яку можна охарактеризувати як «професіоналів», складається з людей, які переважно працюють за своєю спеціальністю та до початку війни мали власний бізнес. Ця група має ряд характерних рис і особливостей, які впливають на їхню адаптацію до нових умов. Високий рівень кваліфікації. Професіонали в цій групі мають значний досвід у своїй галузі. Вони здобули освіту та практичні навички, що дозволяє їм бути конкурентоспроможними на ринку праці. Багато з них до війни мали власний бізнес, що свідчить про їхню ініціативність, креативність та здатність до ризику. Це також означає, що вони мають навички управління, фінансового планування та маркетингу. В умовах війни професіонали змушені швидко адаптуватися до змінюваних умов. Вони часто шукають нові можливості для реалізації своїх навичок, включаючи перехід на нові ринки або зміни у бізнес-моделях. Багато представників цієї групи прагнуть підтримувати свої громади в складні часи. Вони можуть брати участь у волонтерських ініціативах або розвивати проекти, що сприяють відновленню економіки. Професіонали часто використовують сучасні технології для покращення своїх бізнес-процесів. Це може включати впровадження цифрових рішень,

автоматизацію та використання аналітики даних для прийняття управлінських рішень.

У той же час, вони можуть стикатися з певними виклики, які можуть зашкодити їх успішній діяльності. Нестабільність економічної ситуації. Втрата клієнтської бази через війну. Потреба в переосмисленні бізнес-стратегій. Що може бути урівноважено наступними можливостями. Розвиток нових продуктів і послуг, що відповідають потребам часу. Співпраця з міжнародними організаціями для отримання фінансування. Використання нових технологій для оптимізації бізнес-процесів. Група «професіоналів» є важливою складовою української економіки, особливо в умовах війни. Їхній досвід, підприємницький дух та готовність до змін можуть стати запорукою відновлення та розвитку після завершення конфлікту. Цю групу біженців аналітики називають більш лояльною до України – вони частіше за інших планують повернутися.

Четверта група – це люди, які виїжджали із зони бойових дій їх називають вимушені мігранти. Це 16% від усіх біженців. Ця група українців, хоч і найбільш готова адаптуватися за кордоном, також заявляє про готовність переїхати в інший регіон України, якщо повернення додому буде неможливим. Їхнє остаточне рішення про повернення залежатиме від тих умов, які їм запропонують в Україні.

Видання Bloomberg розрахувало можливі втрати для економіки України унаслідок вимушеної міграції. Американське медіа припустило: якщо не вдасться переконати жінок працездатного віку повернутися (а саме вони складають найбільший відсоток біженців), це коштуватиме Україні 10% її річного довоєнного валового внутрішнього продукту. А це – до 20 мільярдів доларів втрат на рік[12].

Повернення українців, які виїхали за кордон через війну, є складним процесом, що залежить від низки економічних, соціальних, психологічних та культурологічних факторів. Економічні

фактори. Біженці стурбовані загальним економічним станом України, включаючи інфляцію, рівень зарплат та можливості для ведення бізнесу. Після війни Україні буде потрібно залучити значні трудові ресурси для відновлення економіки. Важливим чинником є наявність робочих місць. Біженці, які вже мають стабільну роботу за кордоном, менш схильні до повернення. За даними досліджень, люди з високим рівнем доходу в країнах перебування також не поспішають повернутися. Для стимулювання повернення можуть бути запропоновані програми, такі як пільгова іпотека, медичне страхування та податкові пільги для тих, хто втратив майно.

Соціальні фактори. Бажання возз'єднатися з родиною та близькими, які залишилися в Україні. Відчуття самотності та труднощі в адаптації до нового соціального середовища. Потреба зберегти свою культурну ідентичність та зв'язок з батьківщиною. Ускладнення інтеграції в суспільство через мовні труднощі, що може спонукати до повернення. Наявність або відсутність соціальних програм підтримки для біженців у країнах перебування. Відношення до українців у країнах перебування, яке може вплинути на комфортність життя за кордоном.

Психологічні фактори. Головним фактором повернення є відновлення безпеки в Україні. Багато біженців залишили країну через загрозу життю та окупацію. Без стабільної ситуації в регіонах повернення не буде. Значна частина українців адаптувалася до умов життя за кордоном і може не мати бажання повернутися. Згідно з опитуваннями, 63% біженців планують повернутися, але реальна кількість може бути меншою. Оцінка якості життя в країнах перебування має великий вплив на рішення про повернення. Чим вища оцінка послуг і можливостей за кордоном, тим нижча ймовірність повернення до України

Культурологічні фактори. Родинні та соціальні зв'язки відіграють важливу

роль у рішенні про повернення. Багато біженців мають зв'язки з новими друзями та колегами за кордоном, що може ускладнити їхнє бажання повернутися. Збереження української мови та культури за кордоном також може вплинути на рішення про повернення. Якщо українці відчувають підтримку своєї культури за межами країни, це може зменшити їхнє бажання повертатися. Прагнення повернутися до звичних культурних практик і свят, що мають значення для особистого життя. Емоційний зв'язок з рідним містом чи селом, де людина провела більшу частину свого життя. Вплив суспільних настроїв щодо війни та її наслідків на повернення, зокрема, страх перед осудженням за виїзд під час конфлікту. Доступ до інформації про ситуацію в Україні, що впливає на готовність повернутися.

Загалом, для успішного повернення українців необхідно враховувати всі ці фактори та розробити комплексну стратегію, що включає економічні стимули, забезпечення безпеки та підтримку культурних зв'язків.

То що потрібно зробити, щоб українські біженці повернулися додому? У першу чергу необхідно створити чіткі механізми для репатріації, включаючи правові питання, соціальні послуги та економічну підтримку. Необхідно також співпрацювати з Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців, Міжнародна організація з міграції (МОМ), Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ), Всесвітня продовольча програма ООН, Міжнародний Комітет Червоного Хреста.

Верховні Раді України, Кабінету Міністрів потрібно розробити низку економічних стимулюючих програм для повернення біженців. Необхідно розробити збалансований підхід до підтримки тих, хто повертається, враховуючи інтереси громадян, які не покидали країну під час повномасштабного вторгнення. Програми допомоги мають бути різноманітними та адресними, з окремою увагою до осіб, які

знали втрат майна на тимчасово окупованих територіях або в районах активних бойових дій. Такий підхід дозволить забезпечити справедливий розподіл ресурсів та уникнути створення нерівних умов між різними групами населення, постраждалими від війни.

Економічними стимулами для повернення українських біженців в Україну повинні стати наступні. Гідно оплачувана робота. Створення нових робочих місць і забезпечення конкурентоспроможних зарплат є критично важливими для повернення. Біженці прагнуть знайти стабільну роботу, яка дозволить їм забезпечити себе та свої родини. Грантові програми для підприємців. Програми на кшталт "єРобота", які надають гранти на започаткування або розширення бізнесу, можуть стати потужним стимулом для тих, хто хоче вести власну справу в Україні. Доступне житло. Програми кредитування, такі як "єОселя", що пропонують кредити під низькі відсотки на придбання житла, можуть заохотити біженців повертатися додому, оскільки доступ до житла є важливим фактором для створення стабільного життя. Навчання та перенавчання. Можливість отримати нові навички через програми професійної освіти та навчання може стимулювати повернення, оскільки це підвищує шанси на працевлаштування. Економічне відновлення. Загальна стабільність економіки України, включаючи інвестиції в інфраструктуру та соціальні послуги, може створити сприятливе середовище для повернення біженців. Соціальні гарантії. Забезпечення соціальних пільг і підтримки для повертаючихся біженців може також слугувати додатковим стимулом. Загальне покращення умов життя в Україні, включаючи доступ до медичних послуг, освіти та інших соціальних благ, є важливим чинником для повернення.

Необхідно створити спеціальну інституцію, а саме Міністерство єдності в Україні, яке було анонсоване президентом Володимиром Зеленським. Ця державний

орган має на меті вирішення низки важливих завдань, пов'язаних з поверненням українців, які виїхали за кордон через війну, та зміцненням внутрішньої єдності в суспільстві[13]. Одним із ключових завдань міністерства є сприяння поверненню українців з-за кордону. В Україні наразі перебуває близько 7,5 мільйона осіб, які залишили країну через війну. Міністерство працюватиме над створенням умов для їхнього добровільного повернення, забезпечуючи необхідну підтримку та інформацію про можливості адаптації в Україні. Важливим аспектом діяльності міністерства стане працевлаштування громадян, які повертаються. Це включає не лише пошук роботи для них, але й ініціативи щодо створення нових робочих місць у різних секторах економіки. Міністерство планує співпрацювати з бізнесом та іншими державними структурами для забезпечення умов, які сприятимуть зайнятості. Міністерство також буде активно протидіяти російському впливу на українців за кордоном. Це передбачає боротьбу з російською агентурою та інформаційними атаками, які можуть впливати на свідомість українців і змінювати їхнє ставлення до війни та ситуації в Україні. Важливою частиною цієї роботи стане інформаційна кампанія, спрямована на підтримку патріотичних настроїв серед української діаспори. Крім того, міністерство планує активно працювати зі зв'язками з українською діаспорою в інших країнах, особливо в Польщі та Німеччині. Це включатиме збереження культурних і освітніх зв'язків, а також створення платформ для взаємодії між українцями за кордоном і їхньою батьківщиною. Міністерство єдності також має намір координувати свою діяльність з іншими державними установами, такими як Міністерство закордонних справ та соціальні служби. Це дозволить забезпечити комплексний підхід до вирішення проблем мігрантів і сприяти їхній реінтеграції. Соціальна адаптація повертаючихся українців стане

ще одним важливим завданням міністерства. Це включає допомогу у вирішенні питань житла, доступу до медичних послуг та соціальних гарантій для тих, хто повертається. Загалом, Міністерство єдності має на меті не лише підтримку біженців у процесі повернення, але й зміцнення внутрішньої єдності суспільства, що є особливо важливим у контексті війни та її наслідків для України.

Окремо потрібно обдумати роботу представництв Міністерства закордоном. Зрозуміло, що невеликі за чисельністю дипломатичні представництва України з цим завданням справитися не зможуть. Потрібно створювати окремі структури у яких два три співробітника повинні бути направлені з Києва, а всі інші прийняті на роботу в країні перебування із числа українських біженців. І тут виникає питання професійної підготовки цих кадрів. Вважаємо, що цю місію міг би взяти на себе Університет «КРОК», а саме кафедра міжнародних відносин та журналістики по освітній програмі «Культурологія».

Висновки. Повернення українців в Україну після виїзду через війну є складним процесом, що залежить від різноманітних факторів. Економічні умови, такі як доступ до роботи та житла, відіграють ключову роль у прийнятті рішення про повернення. Соціологічні аспекти, зокрема родинні зв'язки та відчуття спільноти, також суттєво впливають на цей процес. Психологічні фактори, такі як емоційний зв'язок з батьківщиною та відчуття безпеки, є важливими для формування бажання повернутися. Культурологічні елементи, включаючи збереження національної ідентичності та мовну підтримку, також грають значну роль. Отже, для успішного повернення українців необхідно враховувати всі ці аспекти та забезпечити комплексний підхід у державній політиці, спрямований на створення сприятливих умов для реінтеграції. Ключову роль у цій роботі повинно відіграти Міністерство єдності.

Література:

1. Вдома краще? В Україну можуть не повернутись до 3,3 млн біженців, що коштіватиме 7% ВВП. Головні тези з демографічного звіту ЦЕС. <https://forbes.ua/money/bizhentsi-doslidzhennya-04092023-15788>
2. Інтеграція українців у Німеччині: мовні курси, працевлаштування і перспективи на майбутнє. <https://www.radiosvoboda.org/a/bizhentsi-nimechyna-kursy-robota/32806271.html>
3. Mythen über den Krieg Russlands in der Ukraine – und die Wahrheit. https://germany.representation.ec.europa.eu/13-mythen-uber-den-krieg-russlands-der-ukraine-und-die-wahrheit_de
4. Тимчасовий захист для українців у Німеччині в 2024 році. Чого чекати? <https://www.enableme.com.ua/ua/article/timcasovij-zahist-dla-ukrainciv-u-nimeccini-v-2024-roci-cogo-sekati-10904>
5. Що чекає на українських біженців у Польщі у 2024 році: головні зміни. <https://glavcom.ua/world/observe/shcho-chekaje-na-ukrajinskikh-bizhentsiv-u-polshchi-u-2024-rotsi-holovni-zmini-977847.html>
6. Чехія виділить кошти, аби допомогти українським біженцям повернутися додому: подробиці. <https://www.unian.ua/world/bizhenci-v-chehiji-krajina-zapustila-programu-dopomogi-ukrajincyam-12637533.html>
7. Ваше керівництво з життя в Іспанії: Як українцям отримати захист, підтримку та житло у 2024 році. <https://blog.spoko.app/uk/vashe-kerivnictvo-z-zhittja-v-ispanii-jak-ukraincjam-otrimati-zahist-pidtrimku-ta-zhitlo-u-2024-roci/>
8. Як українцям в'їхати в Італію — правила і приклади в'їзду у 2024 (постійно оновлюється). <https://www.how2go.info/yak-ukrayinczyam-vyihatido-italiyi-pravila-i-prikladi-u-2022-postijno-onovlyuetsya/>
9. Усе менше охочих повертатися. Як змінилися настрої українських біженців. <https://www.epravda.com.ua/publications/2024/03/25/711576/>
10. Чи вдасться повернути біженців до України і розвинути зв'язки з "ноюю діаспорою"? <https://blogs.pravda.com.ua/authors/popov/66dea36c25d86/>
11. Біженці з України: хто вони, скільки їх та як їх повернути? Друга хвиля дослідження. <https://ces.org.ua/refugees-from-ukraine-ukr-final-report/>
12. Україні для порятунку економіки потрібно повернути своїх громадян. Bloomberg <https://socportal.info/ua/news/ukraini-dlya-poryatunku-ekonomiki-potribno-povernuti-svoikh-gromadyan-bloomberg/>
13. Зеленський анонсував появу нового міністерства: чим воно займатиметься. <https://tsn.ua/politika/zelenskiy-anonsuvav-poyavu-novogo-ministerstva-chim-vono-zaymatimetsya-2643780.html>